

Карпетян О.М.

*к.е.н., доцент кафедри економічної безпеки
та фінансових розслідувань*

Василевський Р. М.

*аспірант першого року навчання
кафедрі економічної безпеки
та фінансових розслідувань*

Тернопільський національний економічний університет

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФОРМУВАННЯ СУВЕРЕННИХ ФОНДІВ ДОБРОБУТУ

Проблема вичерпання природних ресурсів призвела до необхідності формування фондів майбутніх поколінь, які отримали в різних країнах різні назви. До теперішнього часу фонди державних фінансових резервів створені в десятках країнах світу, включаючи Норвегію, Чилі, Венесуелу, Колумбію, Нігерію, Кувейт, Оман, Казахстан.

Економічна сутність суверенного фонду пов'язана з особливостями правового становища держави як керуючого суб'єкта – суверена. Тільки державі належать такі суверенні права, як право встановлювати і стягувати податки, право на бюджет. Суверенний фонд – це теж власність держави, проте формування і використання грошових ресурсів здійснюється окремо від інших бюджетних коштів.

Правовий режим суверенних фондів включає в себе порядок формування, управління і витрачання грошових коштів, що надходять у вигляді додаткових надходжень.

Підґрунтям формування правового забезпечення функціонування суверенних фондів фінансових резервів є загальноприйняті принципи і практики, які належним чином відображають адекватні механізми управління та підзвітності, що дістали назву «Принципи Сантьяго».

Дані принципи охоплюють практику в трьох найважливіших сферах, зокрема: 1) правова основа, цілі та координація з макроекономічною політикою; 2) інституціональна основа і структура управління; 3) основа управління інвестиціями і ризиками.

В основі формування ефективної організаційно-інституційної системи суверенних фондів закладено надійну правову базу. Імперативи нормативно-правової бази SWF ґрунтуються на ключових положеннях:

- визначення чітких критеріїв організаційно-правової форми та структури суверенних фондів, особливості взаємовідносин з державними органами (Міністерством фінансів, Центральним банком);
- дотримання послідовності процедурних етапів та підвищення контролю на основі правової бази, для регулювання бюджетних процесів уряду;

- забезпечення правової обґрунтованості SWF та операцій в процесі економічної діяльності;
- підвищення ефективності роботи і досягнення визначеної мети економічної політики суверенних фондів;
- сприяння ефективному управлінню, підзвітності та прозорості [1].

На практиці існує велика різноманітність правових моделей суверенних фондів. Дані обставини частково відображають той факт, що країни обрали різні правові форми формування фінансових резервів, зокрема:

1. Суверенні фонди сформовані в якості окремих юридичних осіб:
 - відповідно до законодавства мають юридичну ідентичність, функціонують у відповідності до усталених норм законодавства (Державний нафтовий фонд Азербайджану, Кореїнська інвестиційна корпорація, інвестиційне управління Катару та інвестиційне управління Абу-Дабі в ОАЕ);
 - створених на основі спільних норм корпоративного законодавства у вигляді компаній, що належать державі, як, наприклад, державна інвестиційна корпорація і компанія Temasek в Сінгапурі, Китайська інвестиційна корпорація.
2. Формуються в якості пулу активів, що перебувають у власності держави або центрального банку, без створення юридичної особи у вигляді окремих грошових рахунків (сукупності рахунків), що належать уряду, як, наприклад, в Норвегії, де Державний пенсійний фонд «Global» має рахунок Міністерства фінансів Норвегії в Центральному банку країни [2].

Зазначені вище форми тісно переплітаються з діючою практикою і принципами, проте правова основа для суверенних фондів в основі якої закладені чітко визначені принципи і особливості формування суверенних фондів недосконала. На практиці різні форми можуть мати правові наслідки як для фіскальної позиції, так і для недоторканності інвестицій. Зосереджені в суверенних фондах фінансові ресурси, захищені суверенним імунітетом, а також можуть підпадати під податкові пільги у країнах-бенефіціарах. Податковий режим суверенних фондів може залежати від положення про двосторонні податкові угоди (наприклад, Норвегія веде переговори щодо податкових пільг для трансферів надходжень у суверенний фонд).

У деяких країнах основні функції щодо організаційно-правового забезпечення суверенних фондів прописані у нормативно-правих актах і підзаконних нормативах. Інституційні рамки формування суверенних фондів у світовій теорії і практиці суттєво відрізняються. Попри особливості структури управління, оперативне управління в SWF у більшості країн ґрунтується на незалежній основі, мінімізуючи потенційний політичний

вплив або втручання, що в кінцевому підсумку може призвести до порушення основних детермінант їх розвитку.

У випадку коли в ролі стратегічного керуючого фондом виступає державний орган влади як законний власник пулу активів, що становлять суверенні фонди фінансових резервів (як правило Міністерство фінансів) розрізняють такі різновиди регулювання:

А) Центральний банк здійснює управління активами відповідно до правових повноважень, делегованих Міністерством фінансів (зокрема Державний Пенсійний фонд Норвегії «Global»). В цьому випадку, центральний банк може використовувати зовнішні трансфери коштів для поповнення свого інвестиційного портфелю.

Б) окремий суб'єкт управління фондом, що підпорядковується державним органам встановлюється для управління активами (інвестиційна корпорація (GIC) Сінгапуру). У цьому випадку керуючий фондом може також мати інші повноваження з управління активами з боку державного сектора. Наприклад, GIC управляє частиною резервів державної влади Сінгапуру.

В) Міністерство фінансів делегує повноваження безпосередньо до одного або декількох зовнішніх (приватних) менеджерів [3].

Запорукою успішного стратегічного управління фондами сприяє робота наглядових рад фондів, які здійснюють контроль за дотриманням фондами чинного законодавства, що визначає порядок їх формування, управління і використання коштів.

При управлінні коштами суверенних фондів поширення набула практика залучення незалежних інвестиційних приватних консультантів для додаткового контролю за діяльністю фонду, так і для вироблення інвестиційної політики. Послуги консультантів можуть також використовуватися і оперативним керівником. В обов'язки інвестиційних консультантів входить:

- підготовка пропозицій щодо стратегічного розподілу активів виходячи з цілей фонду;
- порівняльний аналіз результатів управління з цільовими значеннями;
- розробка критеріїв для відбору зовнішніх керуючих компаній,
- оцінка діяльності зовнішніх керуючих компаній і т. д.

Таким чином, суверенні фонди фінансових резервів є істотним джерелом фінансування розвитку світової економіки і, в той же час, – інструментом зростання впливу державного капіталу окремих країн на глобальну економіку.

Список літератури:

1. Міжнародна робоча група з питань суверенних фондів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.iwg-swf.orgp/>
2. Whatis a SWF? // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.swfinstitute.org/what-is-a-swf/>
3. Белов О. Суверенні фонди в інвестиційних процесах поточного десятиліття / О. Белов // Інвестиції: практика та досвід –2012. – №3 – С. 11-15.
4. **ufconferencetneu@gmail.com**